

درگذشتگان

درگذشت حجة الاسلام والمسلمین فلسفی

زبان گوینای اسلام حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدتقی فلسفی - طاب الله ثراه - از مشهورترین چهره های روحانیت و خدمتگزاران شریعت به شمار می رفت .

وی در دهم ربیع الاول ۱۳۲۶ ق (۱۲۸۶ ش) در تهران زاده شد . پدرش مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ محمدرضا تنکابنی (۱۲۸۲ - هیجدهم ذیحجه ۱۳۸۵ ق) فرزند مرحوم ملامحمد تنکابنی - یکی از علمای تنکابن - از مشاهیر و مشایخ علمای تهران و از شاگردان حضرات آیات عظام: میرزا حبیب الله رشتی، حاج میرزا حسین خلیلی تهرانی، حاج آقا رضا همدانی، شیخ عبدالله مازندرانی و آخوند خراسانی بود . وی متولّی و مدرّس مدرسه و مسجد «فلسوف» و صاحب «محضر شرح» بود - که

در آن رفع خصوصیات و فصل دعاوی و کتابت اسناد و مدارک انجام می گرفت - و از مجلس درسش کسانی همانند آیت الله آخوند ملاعلی همدانی و آیت الله میرزا هاشم آملی برخاستند .

فقید سعید دوران کودکی را تحت نظر والده ماجده اش به سر برد و در شش سالگی به همراه برادرش به دبستان توفیق رفت و خواندن و نوشتن و حساب را آموخت و پس از آن به فراگیری علوم دینی روی آورد .

نخست ادبیات عرب را نزد آقا شیخ محمد رشتی و پس از آن در مدرسه حاج ابوالفتح، مطولک را نزد میرزا یونس قزوینی فرا گرفت . سپس شرح لمعه و قوانین را در محضر پدر بزرگوارش و فلسفه را نیز نزد میرزا مهدی آشتیانی، میرزا طاهر تنکابنی، شیخ ابراهیم امامزاده زیدی و آیت الله سیدمحمد کاظم عصار آموخت و بهره ای فراوان از فقه، اصول، کلام و فلسفه دریافت .

سپس به تقاضای مادر، به منبر روی آورد و در پانزده سالگی (۱۳۴۰ ق) اولین جلسه منبرش را در مسجد فیلسوف و در محضر پدرش و گروه بسیاری، برپا کرد و تشویق مردم را برانگیخت . از آن پس، رفته رفته منبر و نامش در مجالس مذهبی، مشهور گردید . در نوزده سالگی (۱۳۴۵ ق - ۱۳۰۵ ش) او را

برای منبر به مجلس شورای ملی دعوت کردند و در سال ۱۳۱۶ ش، به بهانه اعتراض به کشتار مسجد گوهرشاد ممنوع المنبر و خلع لباس شد و به مدت سه سال از رفتن منبر، محروم گردید . در ۱۳۱۹ ش، با کوشش آیت الله سید ابوالقاسم کاشانی، منبرش رسماً آزاد شد و پس از آن با تتبع در اخبار و احادیث - خصوصاً مستدرک الوسائل محدث نوری - و مطالعه پیگیر کتاب های روانشناسی، جامعه شناسی، اخلاق و تعلیم و تربیت و به کارگیری تجربیات و ابتکارات خویش تحوّل عمیق در شیوه منبر پدید آورد . از آن زمان به بعد، معظم له به یکی از مشهورترین خطیبان پایتخت مبدل شد و در مجالس مهم تهران، اداره منبر را بر عهده گرفت . همواره اخبار سخنرانی اش از طریق روزنامه های کثیرالانتشار پخش می شد و این خود سبب شهرت و محبوبیت وی در سطح کشور می شد . همزمان با ورود مرحوم آیت الله العظمی بروجردی به قم (۱۳۲۵ ش)، فقید سعید به عنوان نماینده ویژه آن مرجع بزرگ - جهت مذاکره و ابلاغ پیام هایشان به شاه، نخست وزیران و دولتمردان - برگزیده شد و تا پایان عمر معظم له وظایف محوله را به خوبی و با هوشیاری و کیاست تمام، انجام می داد . پس از رحلت آیت الله بروجردی، مراجع

بزرگ ایران و عراق نیز همان توجه و اعتماد ایشان را نسبت به مرحوم آقای فلسفی حفظ کردند و با شروع غائله انجمن های ایالتی و ولایتی، وی مشاور و سخنگوی مراجع معظم تقلید گردید و نقطه نظرات سیاسی آنان را با صلابت و شهامت فراوان در منابرش بیان می کرد. در سال ۱۳۵۰ ش که وی در مجلس بسیار مهمی - در مراسم بزرگداشت آیت الله میرزا عبدالله جهلستونی در مسجد جامع تهران - به یاره گویی های دو نفر از سناتورها علیه امام خمینی پاسخ داد و آشکارا نام امام را بر فراز منبر تکرار نمود و از مقام شامخ او تجلیل به عمل آورد، منبرش ممنوع گردید، ولی کماکان منزلت مجمع روحانیون و خطبای مخالف رژیم بود و از نظر مراجع و علما و روحانیت، بیش از پیش معزز و محترم بود و سیاست جامعه مبلغین و خطبای کشور را، او تعیین می کرد.

به غیر از مبارزات پیگیر او با رژیم خودکامه شاه، باید از مبارزاتش با بهائیت و کمونیسم و حزب توده یاد کرد. او همواره از برنامه های ضد اسلامی رژیم و دولت ها و وزرایش انتقاد می کرد و از هیچ کس و اهمه نداشت، هر چند که دستگاه و ساواک بارها برایش ایجاد مزاحمت و مضایقه می نمودند، اما با یاری خدا و پشتیبانی مردم و روحانیت ناکام می ماندند. او در ماجرای تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی و رفتارندوم لوایح ششگانه، سخنرانی های حادی کرد و مردم را به مخالفت و تعطیلی بازار فراخواند. پس از فاجعه فیضیه، انتقادهایش اوج گرفت و به خصوص در شب عاشورای ۱۳۴۲ ش در مسجد شیخ عبدالحسین، با حضور حدود یکصد هزار نفر دولت علم را استیضاح نمود و در پی آن در ۱۵ خرداد دستگیر و ۴۵ روز زندانی شد و پس از آن حدود یک سال ممنوع المنبر گردید. با آزادی منبرش، باز در مقاطع مختلف - در یزد، شیراز، اصفهان - منبرش را ممنوع می ساختند، تا سرانجام در سال ۱۳۵۰ از منبرش برای همیشه جلوگیری کردند که تا پیروزی انقلاب اسلامی ادامه یافت. او در این هفت سال به تدریس فن خطابه، تالیف و تصنیف و تفسیر قرآن و فعالیت مؤثر در تشکّل و سازماندهی و عاظ

کشور علیه رژیم شاه پرداخت. از خصوصیات آن مرد بزرگ حافظه شگرف، قدرت بیان، هوش و ذکاوت سیاسی و اجتماعی، بدیهه گوئی، رسیدگی به نیازمندان، گره گشایی از کار در ماندگان - به گونه ای که وی باعث آزادی بسیاری از زندانیان در زمان شاه می شد و از خانواده های آنان تفقّد و دلجویی می کرد -، صراحت لهجه و عدم واهمه از مقامات و پابندی به مستحبات دینی و بهره وری از وقت و نظم در زندگی می توان نام برد. تالیفات وی - که نشانگر روح تعهد و حسن ابتکار و قلم شیوایش است - عبارتند از:

- ۱- آیه الکرسی، پیام آسمانی توحید - به عربی ترجمه شده است.
- ۲- کودک از نظر وراثت و تربیت (۲ج) - به عربی ترجمه شده است.
- ۳- جوان از نظر عقل و احساسات (۲ج) - به عربی ترجمه شده است.
- ۴- بزرگسال و جوان از نظر افکار و تمایلات (۲ج) - به عربی ترجمه شده است.
- ۵- اخلاق از نظر همزیستی و ارزشهای انسانی (۲ج) - به عربی ترجمه شده است.
- ۶- معاد از نظر روح و جسم (۳ج)
- ۷- شرح و تفسیر دعای مکارم الاخلاق (۳ج)
- ۸- سخن و سخنوری از نظر بیان و فن خطابه - به عربی ترجمه شده است.
- ۹- خاطرات و مبارزات فلسفی
- ۱۰- سخنرانیهای فلسفی در مسجد سلطانی
- ۱۱- حکومت جهانی امام عصر - علیه السلام -
- ۱۲- در مکتب اهلیت
- ۱۳- عزت و ذلت از دیدگاه نهج البلاغه
- ۱۴- مذهب از دیدگاه علم
- ۱۵- مقایسه ای چند از اسلام و جهان متمدن امروز
- ۱۶- اولین استیضاح ملی در سال ۴۲ - متن سخنرانی او در شب عاشورای ۱۳۴۲ در مسجد شیخ عبدالحسین
- ۱۷- الحدیث (۵ج) - دستسه بندی موضوعی روایات کتابهای فلسفی، به اهتمام: مرتضی فرید تنکابنی
- ۱۸- شرح و تفسیر چند روایت - وی

در گذشت علامه محمدتقی جعفری

فقیه و فیلسوف و ادیب و متفکر بزرگ اسلامی، اندیشمند فرزانه و شارح نهج البلاغه، استاد علامه حضرت مستطاب آیت الله حاج شیخ محمدتقی جعفری - اعلی الله مقامه - یکی از مفاخر عصر کنونی و سرآمد فلاسفه و متکلمین شیعه به شمار می رفت. فقیه سعید در حدود سال ۱۳۰۴ ش (۱۳۴۴ق) در تبریز، زاده شد. پدرش معروف به صدق و صفا بود و از نظر وارستگی و تقوی در شهر نمونه بود. معظم له تا ششم ابتدایی را در دبستان گذراند، اما به علت فقر مادی نتوانست تحصیلات خود را ادامه دهد و از این رو بنا به کوشش و میل باطنی و خواست پدر به فراگیری علوم دینی روی آورد. او در دوازده سالگی به مدرسه طالبیه رفت و نزد مرحوم میرزا علی اکبر اهری سیوطی و مطولک و نزد سیدحسن شریانی ادبیات و منطق را آموخت. سپس به تهران آمد و به دلیل عشق و علاقه بسیارش به

داشتن مقام والای علمی بسیار متواضع و فروتن بود. مجلسی نیکو داشت و از جامعه شناسی، هنر، حقوق، روانشناسی، فیزیک، ادبیات غرب علاوه بر علوم اسلامی (فقه، اصول، کلام، منطق، فلسفه، تاریخ، ادبیات عرب و عجم) اطلاعات فراوان داشت. وی با آثار رمان نویسان بزرگ غربی مانند: شکسپیر، ویکتور هوگو، بالزاک و تولستوی آشنا بود و با دیدی نقادانه و جامعه‌شناسی، آثارشان را بررسی می‌کرد.

وی لحظه‌ای از کوشش علمی در راه تعالی تفکر اسلامی و نشر معارف الهی درنگ نکرد، و با مطالعه ژرف و نکته‌یاب آثار فلسفی مغرب زمین و به پشتوانه مطالعات و تفکر بسیار و اطلاع دقیق از علوم اسلامی، توانست نقاط ضعف آن را آشکار سازد و به سادگی راسل را به بن بست بی‌پاسخی کشاند و ملاقات با سارتر را به دلیل عمیق نبودن تفکراتش رد کرد و شگفتی مستشرقین را برانگیخت. او اشعار بسیاری - به عربی و فارسی - سروده بود که یکی از معروف‌ترین آنها استقبال از قصیده عینیه هبوطیه ابن سینا است در ۸۷ بیت که در مقدمه جلد ۳ «حکمت بوعلی سینا» علامه آیت الله حایری سازندرانی به چاپ رسیده است. کنگره بزرگداشت منزلت علمی اش در اردیبهشت ۱۳۷۶ ش در دانشگاه تهران برگزار شد و کتاب «شریعه خرد» در محضر ارجمندش تقدیم شد. نیز کتاب «چراغ فروزان» - حاوی اسناد ساواک و زندگینامه اش - پس از وفاتش از سوی وزارت اطلاعات به چاپ رسید.

وی از مرحوم آیت الله میلانی و برخی اساتیدش اجازه اجتهاد داشت. تألیفات چاپ شده وی عبارتند از:

- ۱- الامر بین الامرین - تقریر درس آیت الله العظمی خویی -
- ۲- الرضاع - تقریر درس آیت الله العظمی سید عبدالهادی شیرازی -
- ۳- منابع فقه (قاعده لاضرر، طهارت اهل کتاب، ذبایح اهل کتاب، تعمیم مواد زکات)
- ۴- کیفر سرقه در اسلام
- ۵- اعلامیه جهانی حقوق بشر از دیدگاه (فقه) اسلامی و غرب و تطبیق آن دو بر یکدیگر
- ۶- شرح نهج البلاغه (جلد ۲۵) - ناتمام -

دیگر کسان که با او ارتباط حضوری و مکاتبه ای داشتند، عبارتند از: پرفسور یانگ آمریکایی، دکتر جووانی ایتالیایی، دکتر پیکت انگلیسی، دکتر کلاوز آلمانی و دکتر بیدفورد، چارلز آدامز و علاء الفاسی. (مصاحبه هایش با دانشمندان خارجی، ۹۲ فقره است). استاد فقید در بسیاری از سمینارهای داخلی و خارجی، به عنوان یک متفکر شیعی شرکت جست و سخنرانی‌ها و مقالات فراوانی - ۱۲۰ مقاله - ارائه داد. برخی از آنها عبارتند از:

- ۱- هزاره شیخ طوسی - مشهد (قاعده لطف از نظر شیخ طوسی)
  - ۲- هزاره فارابی (شینی فی نفسه و شینی لنفسه)
  - ۳- هشتصدمین سال سعدی - شیراز (تکاپوی حکمت و ادب در آثار سعدی)
  - ۴- کنگره جهانی حافظ - شیراز (دشواری‌های تحقیق در طرز تفکر حافظ)
  - ۵- کنگره نهج البلاغه - تهران
  - ۶- کنگره جهانی امام رضا - مشهد
  - ۷- کنفرانس اندیشه اسلامی - تهران
  - ۸- سمینار حقوق اسلامی - پاکستان (مبانی حقوق در اسلام)
  - ۹- هزاره ابن سینا - دهلی (هند) (علم و عرفان از دیدگاه ابن سینا، لذت و الم از دیدگاه فلسفی و عرفانی ابن سینا)
  - ۱۰- سمینار جهانی حقوق بشر - مانیل (حقوق بشر در اسلام)
  - ۱۱- سمینار اسلام و مسیحیت - سویس (وجوه اشتراك ادیان ابراهیمی)
  - ۱۲- سمینار مولوی شناسی - ترکیه (حرکت و قوه از دیدگاه مولوی)
  - ۱۳- سخنرانی در دانشگاه آتن (انواع و اشکال مکاتب مختلف در فلسفه)
  - ۱۴- سخنرانی در دانشگاه چسترپیل - انگلیس
  - ۱۵- سخنرانی در دانشگاه شفیلد - انگلستان (جایگاه تحقیقات علوم انسانی در گذشته، حال و آینده)
  - ۱۶- کنگره ایران شناسی - تهران
  - ۱۷- بزرگداشت علامه طباطبایی - تبریز و ....
- استاد بزرگوار از حافظه ای قوی و خطی خوش و زندگی ساده برخوردار بود، در عین

فلسفه و هستی‌شناسی، به محضر حکیم فرزانه علامه میرزا مهدی آشتیانی شتافت و نزد وی منظومه و اسفار و در محضر مرحوم آیت الله حجاج شیخ محمد رضا تنکابنی، مکاسب و کفایه را فراگرفت. سپس به قم آمد و بقیه سطح را تکمیل نمود و پس از یک سال، به علت درگذشت پدرش به تبریز بازگشت و چند ماه نیز از درس آیت الله میرزا فتاح شهیدی بهره برد و سپس به توصیه اکید ایشان رهسپار نجف اشرف شد (۱۳۶۱ق). در آنجا در درس خارج فقه و اصول و فلسفه و کلام و عرفان آیات عظام: آقا شیخ کاظم شیرازی، سیدجمال الدین گلپایگانی، سیدعبدالهادی شیرازی، سیدمحمد شاهرودی، آقای حکیم، سیدابوالقاسم خویی، شیخ علی محمد بروجرودی، میرزا حسن یزدی، شیخ صدرابادکوبه ای و شیخ مرتضی طالقانی (که حدود یک سال و نیم از محضر عرفانی وی بهره برد) شرکت جست و بر انبوه اطلاعاتش افزود. او این دوران را با رنج و محرومیت و فقر شدید، اما با عشق و علاقه فراوان به کسب علم و دانش پشت سر گذاشت و از سال ۱۳۶۷ ق شروع به تدریس سطوح (مکاسب و کفایه) کرد و همزمان به مطالعه کتب فلسفی غرب و تطبیق آن با فلسفه اسلامی و وجوه تمایز آن و تقویت زبان انگلیسی پرداخت.

در سال ۱۳۷۲ ق، پس از یازده سال اقامت در نجف، به ایران بازگشت و پس از چندی اقامت در مشهد، در تهران ساکن شد. به کار تدریس و تألیف و تصنیف و تحقیق اشتغال جست. وی در مدرسه مروی و سپهسالار و اکثر دانشگاه‌های کشور - تهران، اصفهان، تبریز، شیراز و مشهد - به تدریس و سخنرانی پرداخت و در میان جامعه علمی محبوبیت فراوانی کسب کرد و همین باعث شد که بسیاری از فضلا و دانشمندان از داخل و خارج برای حل شبهات خویش یدو مراجعه نمایند؛ کسانی مانند: روزه گارودی و پروفیسور روزنتال آلمانی (که به استاد فقید علاقه بسیار داشت و سال‌ها از طباطبائی با ایشان برقرار بود). او در اروپا از سر عزت ملاقات با ژان پل سارتر را نپذیرفت و مکاتباتی نیز با برتراند راسل داشته است. از

- ۷- تفسیر و نقد و تحلیل مثنوی جلال الدین محمد مولوی (۱۵ جلد)
- ۸- تعاون الدین والعلم
- ۹- آفرینش انسان
- ۱۰- ارتباط انسان و جهان
- ۱۱- انسان از دیدگاه قرآن
- ۱۲- علم از دیدگاه اسلام
- ۱۳- فلسفه زیبایی و هنر از دیدگاه اسلام
- ۱۴- حکمت اصول سیاسی اسلام- شرح عهدنامه امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر نخعی
- ۱۵- انگیزش مدیریت در اسلام (و نقد انگیزشهای معاصر)
- ۱۶- فلسفه دین (۲ جلد)
- ۱۷- فلسفه علم
- ۱۸- حاکمیت خداوندی
- ۱۹- بررسی و نقد سکولاریسم (حذف دین از زندگی دنیوی)
- ۲۰- عرفان اسلامی (ارتباط انسان با خویش، ارتباط انسان با خدا، ارتباط انسان با جهان هستی، ارتباط انسان با هممعنوعان خود)
- ۲۱- علم و دین در حیات معقول
- ۲۲- مبدأ اعلی یا پشتیبان نهائی بشر - نمونه هایی از شعر فارسی استاد در این کتاب آمده است -
- ۲۳- قانون علیّت
- ۲۴- فلسفه و هدف زندگی
- ۲۵- ایده آل زندگی و زندگی ایده آل
- ۲۶- مجموعه مقالات (برهان کمالی (وجودی) در اثبات خدا، نقش شخصیت ها در تاریخ، مقدمه ای بر مفهوم فلسفی مالکیت، امید و انتظار)
- ۲۷- حرکت و تحول
- ۲۸- وجدان از نظر اخلاقی، روانی، فلسفی و دینی
- ۲۹- جبر و اختیار از نظر اخلاقی، روانی، فلسفی و دینی
- ۳۰- طبیعت و ماورای طبیعت (فیزیک و متافیزیک)
- ۳۱- اخلاق و مذهب
- ۳۲- علم در خدمت انسان
- ۳۳- رابطه علم و حقیقت
- ۳۴- فرهنگ پیرو، فرهنگ پیشرو
- ۳۵- دیدار و سخنرانی در زادگاه فلسفه (یونان
- ۳۶- دانشها و ارزشها در مجرای قوانین علمی (نقدی بر چهار موضوع فلسفی از دیدگاه هیوم)
- ۳۷- توضیح و بررسی مصاحبه برتراند راسل - وایت
- ۳۸- نقد و بررسی برگزیده افکار راسل
- ۳۹- بررسی و نقد سرگذشت اندیشه ها - تألیف آلفرد وایتهد -
- ۴۰- مولوی و جهان بینی ها
- ۴۱- تحلیل شخصیت خیام
- ۴۲- حکمت و اخلاق و عرفان در شعر نظامی
- ۴۳- تلافی حکمت و ادب در شعر سعدی
- ۴۴- کشف الایات مثنوی
- ۴۵- مقدمه ای بر جامعه شناسی
- ۴۶- مقدمه ای بر ایران شناسی
- ۴۷- آیا جنگ در طبیعت انسان است؟
- ۴۸- پاسخ بیانیه کنفرانس وانک اور - کانادا
- ۴۹- عوامل جاذبیت (سخنان مولوی، رساله ای در امتیازات هشتگانه مثنوی از دیدگاه حاج ملاهادی سبزواری)
- ۵۰- جایگاه تحقیقات علوم انسانی در گذشته، حال و آینده
- ۵۱- تکاپوی اندیشه ها - مجموعه مصاحبه ها با متفکران شرقی و غربی -
- ۵۲- طرحی برای انقلاب فرهنگی
- ۵۳- نیایش حسین علیه السلام در عرفات
- ۵۴- نگاهی به امام علی علیه السلام (علی و سیاست، علی و عرفان، علی و مسئله مرگ)
- ۵۵- رساله ای در علم امام علیه السلام (نقدی بر کتاب «شهید جاوید»)
- آثار چاپ نشده اش عبارت است از:
- ۵۶- بحثی درباره عقل به عنوان اساس خودشناسی در فرمایشات امام صادق علیه السلام
- ۵۷- علی بن ابیطالب علیه السلام و آزادی
- ۵۸- علی بن ابیطالب علیه السلام و محبت
- ۵۹- دو جنبه ثابت و متغیر شخصیت علی بن ابیطالب علیه السلام
- ۶۰- مقدمه ای بر شناخت شخصیت امیرالمؤمنین علی علیه السلام
- ۶۱- ترجمه و بررسی «النبی» - جبران خلیل جبران
- ۶۲- ربا از نظر تاریخی و علمی و از دیدگاه فقه اسلامی
- ۶۳- حرمت سقط جنین
- ۶۴- توضیحاتی درباره اصطلاحات فقهی و اصولی تنبیه العلة میرزای نائینی
- ۶۵- مسؤلیت مدنی ناشی از جرم اطفال بزهکار در فقه اسلامی
- ۶۶- مجموعه دروس فقهی (خمس و مصارف آن، قتل بنده و کنیز، استعمال طلا و نقره و تزئین با آن دو، حیوانات از نظر حلیت و حرمت گوشت آنها، منابع فقهی حرمت مجسمه سازی و نقاشی صور، مسولیت و خسارت انجام ندادن تعهد در قانون مدنی)
- ۶۷- اصول اسلام شناسی
- ۶۸- روان در روان شناسی اسلام
- ۶۹- مذهب و روان شناسی
- ۷۰- اسلام و تحولات، اسلام و روابط اجتماعی
- ۷۱- انسان شناسی از دیدگاه قرآن مجید
- ۷۲- تکامل و کمال
- ۷۳- اندیشه و خواستن
- ۷۴- خودداری و خودسازی
- ۷۵- مقدماتی بر فلسفه
- ۷۶- عمل تجرید ذهن
- ۷۷- عامل اساسی اخلاق
- ۷۸- انسان و جامعه شناسی
- ۷۹- تعهد و تخصص
- ۸۰- انواع شناختهای علمی
- ۸۱- تحقیق اجمالی در نظریات دانشمندان درباره ویژگیهای الگوهای شخصیت سالم و نیازها از دیدگاه مازلو
- ۸۲- تحول «من» از دیدگاه عرفان جلال الدین مولوی و اقبال لاهوری
- ۸۳- معرفت نسبی و معرفت مطلق در جهان بینی فارابی
- ۸۴- مقدمه ای بر علم و عرفان از دیدگاه ابن سینا
- ۸۵- لذت و الم از دیدگاه فلسفی و عرفانی ابن سینا
- ۸۶- بحثی در قانون تعادل در روش تجزیه ای (آنالیسیک) و ترکیبی (سنتیک) در معرفت
- ۸۷- تحقیقی در واقعیت (برای خود) و واقعیت (برای ما) یعنی درک کننده
- ۸۸- عدالت الهی از دیدگاه انسانها (علم خداوندی در کارهای انسانی، اراده و مشیت

لالایی‌ها، درد و درمان، دستور زبان)
 ۱۲- شجره نامه و معرفی خاندان‌های
 علمی دزفول (خاندان امام جمعه، معزی،
 علوی، عاملی، شاه رکنی و...)
 وی در اواخر شعبان المعظم ۱۴۱۹ ق
 (آذرماه ۱۳۷۷ ش) در ۸۰ سالگی بدرود
 حیات گفت.

ناصرالدین انصاری قمی

***

در گذشت دکتر رجعی مظلومی

استاد دکتر مظلومی در سال ۱۳۴۶ ق مطابق با
 ۱۳۰۶ ش در نیشابور دیده به جهان گشود.
 تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش و در مشهد
 مقدس به پایان برد و سپس تحصیلات عالی را
 در زمینه روانشناسی و ادبیات ادامه داد.

مطالعات متنوع و گسترده ایشان در
 زمینه‌های: قرآن‌شناسی، حدیث‌شناسی،
 حکمت و عرفان، تاریخ و هنر اسلامی و
 بویژه امور تربیتی منجر به نگارش بیش از نود
 جلد کتاب و پانصد مقاله در طول نزدیک به
 نیم قرن تلاش و پژوهش گردید که بسیاری از
 این آثار تاکنون منتشر شده است. استاد
 مظلومی سال‌های طولانی در دانشگاه هنر،
 دانشکده هنرهای زیبا و دانشکده هنر تربیت
 مدرس به تدریس و تحقیق و نشر و آموزش
 اشتغال داشت و از این رهگذر شاگردان
 برجسته‌ای را تربیت کرد که هم اکنون تعدادی
 از آنان در دانشکده‌های هنر تدریس می‌کنند.
 شاگردان استاد هیچ‌گاه به یاد ندارند که وی
 بدون وضو تدریس را آغاز کرده باشد. ابعاد
 گوناگون علمی و معنوی دکتر مظلومی و
 خدمات ارزنده‌ی وی در آموزش و پرورش،
 کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان،
 بنیاد دایرةالمعارف و دیگر کانون‌های
 فرهنگی و تربیتی کشور از ایشان چهره‌ای

اسدالله امام، از علمای طراز اول و مراجع
 تقلید زمان خویش (م ۱۳۵۶ ق) و یکی از
 شاگردان آیات عظام: آخوند خراسانی و
 سید محمد کاظم یزدی و امام جمعه و جماعت
 مسجد جامع اهواز بوده و نیای مادری اش
 مرحوم آقا محمد باقر بهبهانی - از بنیانگذاران
 فرهنگ نوین در جنوب ایران و مؤسس مدرسه
 «سعادت» بوشهر - بوده است.

تحصیلات ابتدایی و متوسطه خویش را
 در اهواز به پایان رسانید و در سال ۱۳۲۵ ش
 به تهران آمد و در درس دانشسرای عالی و
 دانشکده ادبیات دانشگاه تهران شرکت جست
 و از محضر اساتیدی چون آقایان: محمد
 معین، عبدالعظیم قریب، بدیع الزمان
 فروزانفر، عباس اقبال، ملک الشعراء بهار و
 دکتر محمد باقر هوشیار بهره‌های فراوان برد
 و به اخذ لیسانس ادبیات فارسی - از دانشگاه
 تهران - و لیسانس علوم تربیتی - از دانشسرای
 عالی - نائل آمد. در سال ۱۳۲۹ ش به تدریس
 در دبیرستان‌های گلپایگان و پس از آن به
 مدت ۹ سال در مدارس ایرانیان در کربلا،
 کاظمین و بغداد به تدریس همت گماشت.
 در ۱۳۳۹ ش به دزفول آمد و به خدمات
 فرهنگی همت گماشت و پس از پیروزی
 انقلاب اسلامی در دانشگاه شهید چمران
 اهواز و دانشگاه آزاد اسلامی دزفول به تدریس
 تاریخ، جغرافی و ادبیات پرداخت.

برخی از آثار چاپ شده وی عبارت است
 از:

- ۱- خاندان سادات گوشه
- ۲- نکاتی چند درباره خوزستان
- ۳- کهن شعرای خوزستان
- ۴- مسجد جامع دزفول و تاریخچه آن
- ۵- سالنامه فرهنگ گلپایگان
- ۶- مقالات مختلف در مجلات متعدد
 و آثار چاپ نشده اش عبارتند از:
- ۷- شعر او نویسندگان عرب زبان
 خوزستان (تا قرن چهارم)
- ۸- تاریخ خوزستان (از دوران عیلامیان تا
 عصر حاضر)
- ۹- جغرافیای تاریخی خوزستان
- ۱۰- مشاهیر خوزستان
- ۱۱- فولکلور دزفول (واژه‌ها، مثلها،
 مثلها، داستان‌ها، چیستان‌ها، شعرها،

خدا در مسئله جبر و اختیار انسانها)
 ۸۹- آیا شریعت و طریقت و حقیقت با
 یکدیگر متفاوتند؟

۹۰- آیا جهان بازیچه‌ای بیش نیست؟
 ۹۱- من کیستم؟ از کجا آمده‌ام؟ برای چه
 آمده‌ام؟ به کجا می‌روم؟ در کجا هستم؟ با
 کیستم؟

۹۲- نقش بدیهیات و قضایای بالضروره
 است در معرفت بشری

۹۳- مشکلات فلسفی و علمی در علوم
 انسانی و اصول علوم غیر انسانی

۹۴- نماز و نماز گذاران
 ۹۵- تحقیقی در طرز تفکرات و فعالیتهای

ذوق ادبی حافظ شیرازی
 ۹۶- چراغ فروزان کتابی که پس از وفاتش

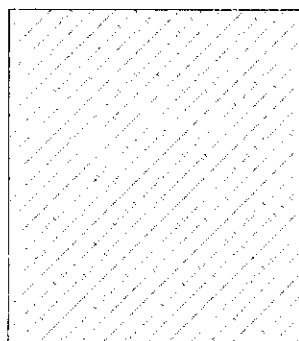
حاجی استاد ساواک و زندگینامه اش از سوی
 وزارت اطلاعات به چاپ رسید.

این دانشمند سترگ مشرق زمین، در ۲۵
 آبان ماه ۱۳۷۷ ش (۲۶ رجب‌الخیبر ۱۴۱۹ ق)

در ۷۴ سالگی بر اثر بیماری سرطان ریه بدرود
 حیات گفت و پیکر پاکش با حضور هزاران نفر،
 پس از نماز آیت الله جوادی آملی بر آن، از
 دانشگاه تهران تشییع، و به مشهد مقدس انتقال
 داده شد و پس از تشییع مجدد و باشکوه، در
 «دارالزهده» حرم مطهر حضرت علی بن موسی
 الرضا - علیه السلام - به خاک سپرده شد.

*

در گذشت استاد سید محمد علی امام

جغرافی دان و تاریخ‌شناس خوزستان، ادیب
 دانشمند و فاضل ارجمند مرحوم استاد آقای
 حاج سید محمد علی امام دزفولی - طاب ثراه -
 در سال ۱۲۹۷ ش (۱۳۳۷ ق) در دزفول، در
 بیت علم و تقوا و فضیلت به دنیا آمد. پدرش
 مرحوم آیت الله سید هبة الله امام - امام جمعه
 اهواز - و جدش مرحوم آیت الله حاج سید

تابناک رقم زده است که بی تردید تا سالها مراکز فرهنگی و هنری کشور را سیراب خواهد ساخت.

از جمله فضایل استاد این است که در دوران فعالیت های دانشگاهی اش، دو مرکز تحقیقاتی تأسیس کرد و شورای علمی کشور، وی را به عنوان «پژوهشگر نمونه» برگزید. برخی از آثار قلمی استاد مظلومی که غالباً پس از پیروزی انقلاب به چاپ رسیده به شرح زیر است:

۱. راه و رسم سخن گفتن.
۲. آموزش فن سخن گفتن (برداشتی از کتاب راه و رسم سخن گفتن)، در سال ۱۳۶۰ ش در ۷۱ صفحه در تهران به چاپ رسید.
۳. سخنرانی را توانا شویم (چاپ ۱۳۶۴ ش در تهران).
۴. مؤمن کیست و ایمان چیست؟ به سال ۱۳۶۲ ش در ۷۱ صفحه در تهران به چاپ رسید.
۵. چه کسی با چه نوع شخصیتی، کدام شغل را انتخاب می کند.
۶. ارمغان مور.
۷. جوان و دین (چاپ ۱۳۶۸ ش).
۸. در مسیر نور تا خورشید یا سیر رسالت با جوهره ولایت در بستر تشیع، در سال ۱۳۶۶ ش در ۵۳۴ صفحه در تهران به چاپ رسید.
۹. علی (ع) معیار کمال.
۱۰. گامی در مسیر تربیت اسلامی (از کودکی تا بلوغ) چاپ ۱۳۶۲ ش.
۱۱. گامی در مسیر تربیت اسلامی (مبانی تربیتی) چاپ ۱۳۶۴ ش.
۱۲. بیابید به حرف بچه هایمان گوش کنیم، در سال ۱۳۶۴ ش در ۸۵ صفحه در تهران به چاپ رسید.
۱۳. روابط شایسته در ورزش تربیتی (چاپ ۱۳۶۵ ش).
۱۴. رهبر آزادگان (درباره امام حسین (ع))، در سال ۱۳۶۲ ش در ۹۱ صفحه در تهران چاپ شد.
۱۵. تربیت از دیدگاه معصومین (علیهم السلام) که در سال ۱۳۶۴ ش در ۱۵۶ صفحه در تهران چاپ شد.
۱۶. روزنه ای به باغ بهشت یا هنر در راستای انقلاب اسلامی، جلد اول در سال

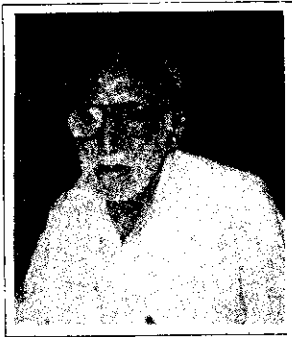
۱۳۶۲ ش و جلد دوم در سال ۱۳۶۶ ش در تهران به چاپ رسید.

۱۷. درس های رمضان (موضوع این کتاب تفسیر قرآن است)، در سال ۱۳۶۶ ش در ۱۳۵ صفحه در تهران چاپ شد.
۱۸. با تربیت مکتبی آشنا شویم، در سال ۱۳۶۶ ش در ۳۹۶ صفحه در تهران چاپ شد.
۱۹. شورای اسلامی، در سال ۱۳۶۳ ش در ۲۸۸ صفحه چاپ شد.
۲۰. کلیدهای تربیتی و تعلیمی برای اولیای تربیتی، در سال ۱۳۶۴ ش در ۲۲۳ صفحه در تهران چاپ شد.
۲۱. زنان با فضیلت.
۲۲. کتابشناسی اسلامی.
۲۳. پژوهشی پیرامون آخرین کتاب الهی (چاپ ۱۳۶۱ ش).
۲۴. چرا امام حسن (ع) صلح را پذیرفت؟ (چاپ ۱۳۴۷ ش).
۲۵. علوم قرآن، در پنج جلد که به چاپ رسیده است.
۲۶. دولت عدل الهی (درباره دولت امام زمان عج)، در ۳۰ صفحه، چاپ دوم در سال ۱۳۶۱ ش منتشر شد.
۲۷. بازنگری بر فعالیت های بدنی، در سال ۱۳۷۰ ش چاپ شد.
۲۸. حاشیه بر هنر چیست؟ در سال ۱۳۷۱ ش در ۱۲۸ صفحه منتشر شد.
۲۹. سینما، اخلاق، تجربه. که در سال ۱۳۷۱ ش در ۱۰۳ صفحه به چاپ رسید.
۳۰. تربیت معنایی انسان، در سال ۱۳۷۴ ش در ۲۲۰ صفحه منتشر شد.
۳۱. سرگذشت قرآن، در سال ۱۳۶۰ ش در ۲۸۸ صفحه چاپ شد.
۳۲. سیر تاریخی قرائت، که در سال ۱۳۶۰ ش در ۱۵۲ صفحه به چاپ رسید.
۳۳. فهم قرآن، در دو جلد. چاپ در سال ۱۳۶۱ ش در ۵۶۰ صفحه انجام گرفت.
۳۴. تفسیر شیعه، در سال ۱۳۶۲ ش در ۲۸۸ صفحه چاپ شد.
- استاد در سال ۱۳۷۴ ش پس از ایراد سخنرانی در موزه هنرهای معاصر در اثر عارضه سکته مغزی در منزل بستری شد و سرانجام در روز سه شنبه ۲۲ جمادی ثانی ۱۳۱۹ ق مطابق با ۲۱ مهر ۱۳۷۷ ش در ۷۳ سالگی به دیار باقی

شتافت. پیکر پاک استاد مظلومی صبح روز پنجشنبه از مقابل دانشگاه تربیت مدرس به سوی بهشت زهرا تشییع و با حضور جمعی از دانش پژوهان، محققان، استادان دانشگاه و برخی دیگر از شخصیت های علمی و فرهنگی، به خاک سپرده شد.

*

در گذشت استاد علی اکبر مالک

استاد مالک این سخنور و مدیحه سرای بزرگ، فرزند میرزا اسماعیل «مستوفی حضور» و نوه میرزا کاظم «مستشیر الملک» تهرانی و از اعقاب «مالک اشتر» سردار بزرگ و شجاع حضرت امیرالمؤمنین (ع) بود. ایشان در سال ۱۳۲۹ ق مطابق با ۱۲۹۰ ش در محله «پامنار» تهران پا به عرصه وجود گذاشت و پس از طی دوران دبستانی در دبستان ادب، وارد دارالفنون شد و از محضر استادانی چون: استاد جلال الدین همایی، استاد عباس اقبال آشتیانی، استاد نصرالله فلسفی و استاد محمدحسین فاضل تونی بهره برد. ایشان سپس به دانش سرای عالی رفت و به تحقیق در متون نظم و نثر فارسی پرداخت. آنگاه وارد مدرسه حقوق شد و به علت درگذشت پدر خود در سال ۱۳۱۲ ش وارد تشکیلات ارتش شد. وی از دانشگاه انگلیس موفق به دریافت دانشنامه زبان انگلیسی شد و سال های متمادی به شغل دبیری ادبیات فارسی و زبان های انگلیسی، فرانسه و آلمانی اشتغال داشت و در سال ۱۳۳۹ ش بازنشست گردید. استاد مالک همواره در انجمن های ادبی حضوری فعال داشت و با ارائه آثار هنری خود، شیفتگان خاندان عصمت و طهارت (ع) را سیراب می کرد و دوستان شعر و ادب را به فیض می رساند.

آثار قلمی استاد مالک به شرح زیر است:

۱. ترانه دل (اشعار - درباره حضرت

